



NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Białymstoku

LBI.410.007.04.2017
P/17/046

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Białymstoku
ul. Akademicka 4, 15-267 Białystok
T +48 85 874 81 00, F +48 85 874 81 33
lbik@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/17/046 – Realizacja programu bioasekuracji jako element zwalczania afrykańskiego pomoru świń
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Białymstoku
Kontroler	Adrian Gosk – specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LBI/66/2017 z 26 kwietnia 2017 r. (dowód: akta kontroli str. 1-2)
Jednostka kontrolowana	Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Sokółce, ul. 3-ego Maja 13; 16-100 Sokółka (dalej: „PIW” lub „Inspektorat”)
Kierownik jednostki kontrolowanej	Paweł Antoni Mędrek – Powiatowy Lekarz Weterynarii („PLW”) ¹

II. Ocena kontrolowanej działalności²

Ocena ogólna

W okresie objętym kontrolą³ PLW nie w pełnym zakresie wykonywał zadania przewidziane w Programie Bioasekuracji⁴, mające na celu zabezpieczenie powiatu sokólskiego przed wystąpieniem afrykańskiego pomoru świń („ASF”).

PLW w ramach zadań ustalonych Programem Bioasekuracji wszczął postępowania administracyjne dotyczące 178 stad świń, których właściciele złożyli oświadczenia o niemożliwości zapewnienia zabezpieczenia przeciwpizootycznego gospodarstw. Rzetelnie wydano decyzje administracyjne, nakazując ubój lub zabicie świń oraz prawidłowo rozstrzygnięto o przyznaniu odszkodowań za te zwierzęta. Jednak w latach 2015 – 2016 nie sprawdzano w tych gospodarstwach przestrzegania zakazu wprowadzania i utrzymywania świń, skutkiem czego dopiero w wyniku kontroli przeprowadzonej w 2017 roku w jednym gospodarstwie zlikwidowano cztery nielegalnie utrzymywane świnię.

W niepełnym zakresie oraz z naruszeniem wymogu rzetelności prowadzono nadzór weterynaryjny nad pozostałymi gospodarstwami, w których kontynuowano chów świń. Od właścicieli, którzy powinni dostosować gospodarstwa do wymogów Programu Bioasekuracji nie egzekwowano bowiem realizacji zaleceń pokontrolnych. W konsekwencji 64 gospodarstwa nadal nie posiadały właściwych zabezpieczeń epizootycznych.

Z kolei czynności kontrolne przeprowadzone z udziałem kontrolera NIK w sześciu gospodarstwach uznanych przez Inspektorat za spełniające wymogi Programu Bioasekuracji wykazały, że pięć z nich faktycznie nie spełniało tych wymogów. Pomimo to, w stosunku do ich właścicieli PLW nie wszczął postępowań i nie wydał decyzji nakazujących usunięcie nieprawidłowości bądź wstrzymanie hodowli i likwidację stad.

Nieprawidłowo prowadzony był też rejestr podmiotów prowadzących działalność nadzorowaną związaną z utrzymywaniem świń w gospodarstwach. Posiadane dane o stadach świń nie zawierały pełnego zakresu informacji określonych w art. 11 ust. 2 ustawy dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt⁵ i w załączniku do rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 3 sierpnia 2016 r. w sprawie rejestru podmiotów prowadzących działalność nadzorowaną⁶.

¹ Pan Paweł Antoni Mędrek pełni ww. funkcję od 1 września 2001 r.

² Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna. Jeżeli sformułowanie oceny ogólnej według proponowanej skali byłoby nadmiernie utrudnione albo taka ocena nie dawałaby prawdziwego obrazu funkcjonowania kontrolowanej jednostki w zakresie objętym kontrolą, stosuje się ocenę opisową bądź uzupełnia ocenę ogólną o dodatkowe objaśnienie.

³ Okres objęty kontrolą: od 29 kwietnia 2015 r. do 30 czerwca 2017 r.

⁴ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 3 kwietnia 2015 r. w sprawie wprowadzenia „Programu bioasekuracji mającego na celu zapobieganie szerzeniu się afrykańskiego pomoru świń na lata 2015 – 2018” (Dz. U. z 2015 r. poz. 517, ze zm.). Program zwany dalej „Programem Bioasekuracji”.

⁵ Dz. U. z 2014 r. poz. 1539, ze zm. Ustawa zwana dalej „ozzw”.

⁶ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 stycznia 2012 r. w sprawie rejestru podmiotów prowadzących działalność nadzorowaną (Dz. U. z 2012 r. poz. 128), obowiązujące do 25 stycznia 2016 r. oraz rozporządzenie Ministra

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Prowadzenie rejestru podmiotów prowadzących działalność nadzorowaną związaną z trzodą chlewną

Opis stanu
faktycznego

1.1. W Inspektoracie prowadzony był rejestr podmiotów prowadzących działalność nadzorowaną, o którym mowa w art. 11 ustawy ooz, lecz nie zawierał on danych o podmiotach utrzymujących trzodę chlewną, w celu umieszczenia jej na rynku lub produktów pochodzących z tych zwierząt albo od tych zwierząt, co omówiono szerzej w dalszej części wystąpienia pokontrolnego, w sekcji „Ustalone nieprawidłowości”.

(dowód: akta kontroli str. 182-185)

Zgodnie z pkt 4 załącznika do rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 3 kwietnia 2015 r. w sprawie wprowadzenia Programu Bioasekuracji podmioty, które utrzymują zwierzęta gospodarskie, w tym świnie, bez zamiaru umieszczania takich zwierząt na rynku lub produktów pozyskanych z tych zwierząt albo od tych zwierząt nie prowadzą działalności nadzorowanej. PIW nie dysponował danymi, które z podmiotów utrzymujących trzodę chlewną nie należały do kategorii podmiotów nadzorowanych. Jak wynika z wyjaśnień PLW nie dokonywano takiego podziału, ponieważ hodowca w dowolnym czasie mógł zmienić zdanie w tym zakresie, a w kontekście zabezpieczenia epizootycznego traktowano wszystkich gospodarzy posiadających trzodę jako potencjalnie zainteresowanych wprowadzeniem jej na rynek, czyli jako podmioty nadzorowane.

(dowód: akta kontroli str. 191-197)

W Inspektoracie dane o stadach świń gromadzone były w dwóch innych bazach:

1. Rejestr gospodarstw, prowadzony w systemie Vet-link, zawierał informacje o wynikach monitorowania statusu zdrowotnego stad świń pod względem choroby Aujeszkiego. Dane z tego systemu aktualizowane były w miarę realizacji badań monitoringowych na przestrzeni całego roku (na podstawie powyższego rejestru nie można było ustalić liczby gospodarstw utrzymujących świnie w latach poprzednich, ponieważ nie odnotowywano w nim dat zarejestrowania i wykreślenia gospodarstwa z tej ewidencji). W trakcie niniejszej kontroli baza zawierała 3.711 stad świń, z czego 2.870 stad pustych, czyli nie posiadających żadnej świni (na terenie ośmiu gmin objętych Programem Bioasekuracji, tj. Dąbrowa Białostocka, Janów, Krynki, Kuźnica, Nowy Dwór, Sidra, Sokółka i Szudziałowo było 2.949 stad, w tym 2.332 puste).
2. Rejestr Podmiotów Utrzymujących Świnie (założony w odpowiedzi na wniosek po poprzedniej kontroli NIK), zawierający dane wyjściowe dotyczące podmiotów zajmujących się hodowlą świń na dzień 2 stycznia 2015 r. Na ten dzień rejestr obejmował dane o 1.924 stadach (bez określenia w nich liczby świń) występujących tylko na terenie gmin objętych Programem Bioasekuracji. Rejestr ten nie był uaktualniany, zaś dane o podmiotach utrzymujących trzodę chlewną w kolejnych latach były gromadzone w oddzielnych plikach: 1/ Kontrole 2015 (plik ten wskazywał na występowanie 2.031 gospodarstw ze stadami trzody chlewnej), 2/ Kontrole 2016 (w pliku ujęto 837 takich gospodarstw), 3/ Kontrole 2017 (plik na koniec I połowy 2017 roku zawierał 435 gospodarstw ze stadami świń).

Obie bazy danych nie zawierały – wymaganej w stosunku do rejestru podmiotów prowadzących działalność nadzorowaną – informacji o decyzjach, o których mowa w art. 8 ust. 1 pkt 2 i 3, ust. 1a pkt 1 i 3, ust. 1b pkt 1 lit. a i pkt 2 lub ust. 3 ustawy ooz.

W Inspektoracie dysponowano również wykazami gospodarstw utrzymujących trzodę chlewną z Systemu Identyfikacji i Rejestracji Zwierząt („SIRZ”), prowadzonym w Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa („ARIMR”), otrzymywanymi raz w roku (za pośrednictwem WIW w Białymstoku). Wg tych wykazów, wg stanu na:

- 30 kwietnia 2015 r. na terenie powiatu sokólskiego występowały 1.844 stada trzody chlewnej, w których znajdowało się 31.801 zwierząt (w ośmiu gminach objętych Programem Bioasekuracji było 1.391 stad z 21.225 zwierzętami),

- 1 grudnia 2015 r. na terenie powiatu sokólskiego było 1.521 stad, w których znajdowało się 25.943 świni (w gminach objętych Programem Bioasekuracji było 1.095 stad z 15.841 zwierzętami),
- 1 grudnia 2016 r. na terenie powiatu sokólskiego występowało 1.206 stad, w których utrzymywano 20.635 świń (w gminach objętych Programem Bioasekuracji było 858 stad z 12.277 zwierzętami). (dowód: akta kontroli str. 182-185, 313-314, 319-320, 339)

Baza SIRZ nie zawierała w pełni aktualnych danych o liczbie stad i świń znajdujących się w nadzorowanych gospodarstwach rolnych, gdyż:

- stwierdzono różnice w ilości świń podczas przeprowadzanych kontroli bioasekuracji, co szczegółowo omówiono w pkt 2.4. niniejszego wystąpienia,
- wykazywane w comiesięcznych informacjach uboję gospodarcze miały miejsce czasami kilka lub kilkanaście lat wstecz. Na podstawie analizy zgłoszeń o zmianach w stanie zwierząt z okresu wrzesień – październik 2016 roku ustalono, że poinformowano o 33 ubojach gospodarczych 68 świń, które wystąpiły przed 2010 rokiem (w skrajnym przypadku informacja dotyczyła uboju świni wykonanego w 2004 roku). (dowód: akta kontroli str. 182-185, 339-340)

1.2. W okresie objętym kontrolą PIW dane o nowo zarejestrowanych stadach świń na terenie powiatu sokólskiego otrzymywał wyłącznie z ARiMR. PLW wyjaśnił, iż po wpłynięciu informacji o nowo zarejestrowanym stadzie było ono włączane do ewidencji PIW i czekało na sprawdzenie w ramach czynności kontrolnych przeprowadzanych dwa razy do roku, nie częściej niż co cztery miesiące. Zastępca PLW doprecyzował, że są to sytuacje tzw. przepisywania gospodarstw z ojca na syna, a nie faktycznie rozpoczynana od początku działalność hodowlana, stąd Inspekcja Weterynaryjna ma już rozpoznaną sytuację. Z kolei PLW dodał, iż sporadycznie zdarzały się także informacje o przypadkach nielegalnego uboju, hodowli, rozbioru bądź przemieszczania zwierząt z innych źródeł niż Agencja (m.in. z donosów bądź od Policji). W każdym takim przypadku, po niezwłocznym zweryfikowaniu i potwierdzeniu, kończyły się one zawiadomieniami o możliwości popełnienia przestępstwa, a stada ulegały fizycznej likwidacji. PLW dodał, że od kilku lat na terenie powiatu sokólskiego wśród hodowców co do zasady występuje tendencja odwrotna, tj. likwidowanie stad bądź zmniejszanie pogłowia.

(dowód: akta kontroli str. 182-185, 191-197, 271-272)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono nieprawidłowość, polegającą na tym, iż – niezgodnie z art. 11 ust. 1-2 ustawy oozz oraz wbrew wymogom zawartym w załącznikach do rozporządzeń w sprawie rejestru podmiotów prowadzących działalność nadzorowaną – PLW w rejestrze danych o podmiotach utrzymujących trzodę chlewną, w celu umieszczenia jej na rynku lub produktów pochodzących z tych zwierząt albo od tych zwierząt, w prowadzonym w latach 2015 – 2017 (I połowa), nie umieszczał danych o podmiotach, o których mowa art. 1 pkt 1 lit. n w związku z art. 11 ustawy oozz.

(dowód: akta kontroli str. 182-185, 191-197)

PLW wyjaśnił, że hodowla trzody chlewnej na terenie powiatu sokólskiego była populama od zawsze, a w stadach z reguły występuje niewielkie pogłowie zwierząt (znaczące rozdrobnienie działalności). Do lat 90-tych nie było obowiązku rejestracji bądź zgłaszania trzody chlewnej do Inspekcji Weterynaryjnej. Skutkowało to tym, iż po wprowadzeniu ustawowego obowiązku zgłaszania chęci rozpoczęcia takiej działalności, faktycznie do chwili obecnej nikt nie zgłosił się do PIW z wnioskiem o wpis. Tym samym rejestr w kształcie określonym przez przepisy nigdy nie był i z ww. przyczyn (braku zgłoszeń) najprawdopodobniej nigdy nie będzie prowadzony. Celem nie jest jednak prowadzenie ww. ewidencji, a posiadanie danych umożliwiających zabezpieczenie epizootyczne na podległym terenie, co w kontekście ASF jest skutecznie realizowane, o czym według PLW świadczy brak ognisk choroby wśród trzody chlewnej od stycznia 2015 roku oraz odnotowany zaledwie jeden chory dzik w 2016 roku. Jak wynika z wyjaśnień PLW, dane o liczbie stad i świń były gromadzone w toku bieżącego funkcjonowania Inspektoratu (głównie dzięki perlustracji z 2014 roku oraz wykonywanych czynności kontrolnych), a także w oparciu o spływające corocznie dane z ARiMR. PLW wskazał, że niektóre stada ze względu na niewielką skalę działalności występują okresowo, a pogłowie zwierząt

z przyczyn naturalnych (urodzenia, upadki itp.) nieustannie ulega zmianom. Dodatkowo przepisy dopuszczały zgłaszanie zmian w stadach z opóźnieniem (wcześniej w terminie 30 dni, a obecnie siedmiu dni), zatem w praktyce pełna zgodność obu ewidencji była niemożliwa do osiągnięcia. Po poprzedniej kontroli NIK, w Inspektoracie założono w formie elektronicznej ww. Rejestr Podmiotów Utrzymujących Świnie, przedstawiający dane dotyczące podmiotów zajmujących się hodowlą świń na dzień 2 stycznia 2015 r. W każdym kolejnym roku lekarze w oparciu o zgromadzone dane historyczne (w 2015 roku o dane zgromadzone w ww. Rejestrze) oraz informacje z ARiMR otrzymywali wykazy gospodarstw do sprawdzenia na wyznaczonym terenie i w wyniku tych kontroli Inspektorat tworzył aktualny rejestr podmiotów faktycznie utrzymujących trzodę chlewną w danym roku. Jeśli w danym gospodarstwie w trakcie kontroli ustalono likwidację stada, producent najczęściej podlegał jeszcze kontroli sprawdzającej – ponowne potwierdzenie stanu zerowego świń było – według nieformalnych (przekazanych w trakcie narad służbowych) zaleceń WIW – podstawą do zaniechania dalszej weryfikacji tego gospodarstwa. PLW wyjaśnił, iż mimo przekazywanych do ARiMR kopii protokołów SPIWET w ewidencji Agencji dane stado nadal mogło figurować, stąd występujące rozbieżności – przyczyny wskazywanych przez PLW rozbieżności szerzej omówiono w pkt 2 niniejszego wystąpienia pokontrolnego.

(dowód: akta kontroli str. 191-197)

**Ocena
częstkowa**

NIK negatywnie ocenia prowadzenie rejestru podmiotów prowadzących działalność nadzorowaną, w zakresie utrzymywania trzody chlewnej, w celu umieszczenia jej na rynku lub produktów pochodzących z tych zwierząt albo od tych zwierząt.

2. Rzetelność kontroli dostosowania gospodarstw do wymagań Programu Bioasekuracji

**Opis stanu
faktycznego**

2.1. Oświadczenia o niespełnianiu wymagań określonych w Programie Bioasekuracji w terminie do 29 maja 2015 r. złożyło 173 właścicieli gospodarstw (wnioski obejmowały 4.505 świń). Dziesięciu właścicieli zrezygnowało i wycofało wnioski (pozostało 163 właścicieli gospodarstw z wnioskami obejmującymi 3.577 zwierząt). W kolejnym terminie, do 10 sierpnia 2016 r. oświadczenia złożyło 15 właścicieli gospodarstw. Obejmowały one 363 zwierzęta (żaden z wnioskodawców nie wycofał wniosku). Nie było oświadczeń rozpatrywanych po wymienionych terminach. W związku ze złożonymi oświadczeniami, PLW we wszystkich przypadkach wszczął postępowania administracyjne w sprawie niespełniania wymagań bioasekuracji oraz przeprowadził kontrole, w wyniku których potwierdzono, że gospodarstwa te nie spełniają warunków wymaganych do skutecznego zabezpieczenia przed możliwością zakażenia ASF, a następnie wydał 178 decyzji administracyjnych, w których nakazał ubój lub zabicie 3.939 świń oraz ubój 399 w świń w gospodarstwach na użytek własny. Ostatecznie uwzględniono liczbę zwierząt ustaloną w trakcie czynności kontrolnych, a nie z oświadczeń złożonych przez hodowców. Zastępca PLW wyjaśnił, że w zdecydowanej większości przypadków ilości ustalone w trakcie kontroli pokrywały się z ilościami ze złożonych wcześniej oświadczeń, niemniej były sytuacje odstępstw, jak chociażby przypadek jednego z hodowców, u którego między złożeniem oświadczenia, a czynnościami kontrolnymi – na skutek urodzeń – zadeklarowana liczba świń wzrosła o ponad sto. Zastępca PLW dodał, że sporadycznie mogły się także zdarzyć pomyłki przy liczeniu, które zostały „wylapane” w trakcie późniejszych kontroli.

(dowód: akta kontroli str. 5-15, 271-272)

2.2. PLW w okresie objętym kontrolą nie przeprowadził rzetelnie wszystkich wymaganych czynności kontrolnych u nadzorowanych hodowców trzody chlewnej. W 2015 roku w ramach I tury kontroli (przeprowadzanej od kwietnia do grudnia 2015 roku) skontrolował 2.031 gospodarstw⁷, z których 1.303 (64,1%) posiadało stada puste, 215 (10,6%) spełniało wymogi bioasekuracji, a pozostałe 513 (25,3%) nie spełniało tych warunków (nieprawidłowości dotyczyły głównie nieprowadzenia bądź nieprawidłowego prowadzenia wymaganej dokumentacji oraz braku mań dezynfekcyjnych w wyznaczonych miejscach). W kolejnej turze kontroli (sierpień – grudzień 2015 roku) skontrolowano 52 wybrane gospodarstwa z gmin Krynki, Szudziałowo oraz Sokółka, z których 39 (75%) było pustych,

⁷ Jak wskazano w pkt 1 niniejszego wystąpienia PLW nie dysponował w prowadzonym rejestrze działalności nadzorowanej bieżącymi danymi na temat liczby stad i pogłowia świń na podległym terenie.

a pozostałe 13 (25%) nadal nie spełniało warunków bioasekuracji (ustalone nieprawidłowości w większości pokrywały się ze stwierdzonymi w I turze kontroli). W 2016 roku w ramach I tury kontroli (kwiecień – grudzień 2016 roku) skontrolowano 837 gospodarstw, z których 370 (44,2%) posiadało stada puste, 382 (45,6%) spełniało wymogi bioasekuracji, a pozostałe 85 (10,2%) nie spełniało tych warunków (nieprawidłowości dotyczyły przede wszystkim nieprzewodzenia bądź nieprawidłowego prowadzenia wymaganej dokumentacji oraz braku mat dezynfekcyjnych w wyznaczonych miejscach). W kolejnej turze kontroli (październik – grudzień 2016 roku) skontrolowano 446 wybranych gospodarstw, z których 50 (11,2%) było pustych, 228 (51,1%) spełniało wymogi bioasekuracji, natomiast liczba gospodarstw niespełniających tych warunków wzrosła do 168 (37,7%). W kolejnych dziewięciu gospodarstwach⁸ przeprowadzona została także tzw. kontrola dodatkowa, w wyniku której kontrolujący potwierdzili spełnianie warunków bioasekuracji przez wszystkich właścicieli stad. PLW wyjaśnił, że wzrost liczby gospodarstw nie spełniających wymagań w drugiej turze z 2016 roku wynikał z zaostrzenia wymogów bioasekuracji oraz bardziej restrykcyjnego ich egzekwowania. W I połowie 2017 roku w ramach jedynej tury kontroli (marzec – czerwiec 2017 roku) skontrolowano 435 gospodarstw, z których 49 (11,3%) posiadało stada puste, 322 (74%) spełniało wymogi bioasekuracji, a pozostałe 64 (14,7%) nadal nie spełniało tych warunków (najczęściej występujące nieprawidłowości nie zmieniły się w stosunku do ustalanych w poprzednich latach). Nierealizowanie wymaganego zakresu kontroli weterynaryjnych omówiono szerzej w dalszej części wystąpienia pokontrolnego, w sekcji „Ustalone nieprawidłowości”.

Dokumentowanie ww. czynności kontrolnych następowało poprzez wypełnienie listy SPIWET – ASF, która występowała w dwóch wariantach, w zależności od poczynionych ustaleń. W przypadku stwierdzenia obecności świń sporządzana była lista kontrolna, odnosząca się do poszczególnych wymogów (zabezpieczeń) bioasekuracji, zaś w przypadku stad pustych (braku świń na miejscu) sporządzano listę uproszczoną – zawierającą oświadczenie producenta o treści: „Nie posiadam trzody chlewnej i do dnia 31.12.2018 nie zamierzam hodować tych zwierząt”.

Analiza dokumentacji PIW dotyczącej kontroli spełniania warunków bioasekuracji, przeprowadzonej w 20 wybranych losowo gospodarstwach wykazała m.in., że:

1. We wszystkich 20 gospodarstwach w trakcie przeprowadzonych po raz pierwszy czynności kontrolnych na listach kontrolnych SPIWET odnotowano niespełnianie niektórych wymagań (głównie dotyczących mat dezynfekcyjnych oraz nieprawidłowego prowadzenia dokumentacji). We wszystkich przypadkach zalecono ich wyeliminowanie, jednak bez wskazywania terminu realizacji. Zastępca PLW wyjaśnił, iż hodowcy trzody chlewnej wiedzieli (byli ustnie informowani), iż wydawane zalecenia muszą zrealizować do momentu kolejnej kontroli PIW, a zatem w terminie od czterech miesięcy do najpóźniej końca danego roku. Zdarzało się, że nie było to zrealizowane, ale PLW zawsze indywidualnie oceniał ryzyko i jeśli okoliczności wskazywały na brak złej woli hodowcy i brak podwyższonego ryzyka decydowaliśmy się z reguły na ponawianie zaleceń, a nie karanie. Przyjęta praktyka miała pozytywny wpływ na koszty finansowe oraz stosunek mieszkańców do służb weterynaryjnych, a jednocześnie nie spowodowała wzrostu zagrożenia ASF.
2. W trakcie ponownych czynności kontrolnych (w czterech przypadkach przeprowadzono je w tym samym roku, a w pozostałych 16 w kolejnym roku) u 11 właścicieli stad po raz kolejny odnotowano niespełnianie niektórych wymagań, w szczególności dotyczących mat dezynfekcyjnych oraz nieprawidłowego prowadzenia dokumentacji i we wszystkich tych przypadkach zalecono wyeliminowanie nieprawidłowości, lecz również bez wyznaczania terminu realizacji. W trzech sprawach kontrolujący stwierdzili brak nieprawidłowości, a w pozostałych sześciu stada zostały zlikwidowane.
3. Według danych na koniec I połowy 2017 roku pięć (25%) analizowanych gospodarstw funkcjonowało z zachowaniem wszelkich wymogów, kolejnych pięć (25%) nadal nie spełniało warunków bioasekuracji, a pozostałe dziesięć (50%) zostało zlikwidowanych.

(dowód: akta kontroli str. 73-77, 149-185, 339)

⁸ Dotyczyło to czterech gospodarstw z gminy Dąbrowa Białostocka, trzech gospodarstw z gminy Janów oraz dwóch gospodarstw z gminy Nowy Dwór.

Przeprowadzone przez kontrolera NIK oględziny czynności kontrolnych PIW przeprowadzonych w sześciu gospodarstwach, które w latach 2015 – 2016 uznane były przez PLW za spełniające wymogi bioasekuracji wykazały m.in., że kontrolujący (Zastępca PLW) nie stwierdził braków u jednego właściciela stada, a u pozostałych pięciu wystąpiły nieprawidłowości (w trakcie poprzednich kontroli urzędowi lekarze weterynarii nie mieli zastrzeżeń w tym zakresie, co omówiono szerzej w dalszej części wystąpienia pokontrolnego, w sekcji „Ustalone nieprawidłowości”), polegające na niezłożeniu bądź nieprzebiegowaniu wymaganej dokumentacji (rejestrów używanych produktów biobójczych, programów czyszczenia i dezynfekcji pomieszczeń oraz zasad używania, czyszczenia i dezynfekcji odzieży ochronnej i obuwia, dokumentacji dotyczącej padłych zwierząt), braku mat bądź stacji deratyzacyjnych w wymaganych miejscach, a także niezabezpieczeniu okien chlewni przed dostępem gryzoni w jednym z gospodarstw. Hodowcom tym wydano zalecenia, ponownie bez wskazania terminu ich realizacji. Część ustaleń kontrolnych, dotyczących m.in. zakazu żywienia świń odpadkami kuchennymi, bieżącego odkażania sprzętu i narzędzi wykorzystywanych do obsługi świń, niewnoszenia oraz niewwożenia części bądź zwłok dzików, dokonywano w oparciu o ustne wyjaśnienia rolników.

Kontrolujący w trakcie przeprowadzanych czynności stosował odzież ochronną i obuwie, każdorazowo dokonywał osobistej lustracji miejsca przebywania zwierząt, pomieszczeń służących do przechowywania pasz, zaplecza socjalnego oraz posesji, a także weryfikował dokumentację dotyczącą poszczególnych stad. Objęto ją m.in. wdrożenie programu monitorowania i zwalczania gryzoni, przeprowadzanie okresowych zabiegów dezynfekcji, prowadzenie rejestru środków transportu oraz wejść do pomieszczeń pobytu świń, posiadanie i prowadzenie rejestru produktów biobójczych używanych w gospodarstwie, programu czyszczenia i dezynfekcji pomieszczeń, sprzętu mającego kontakt ze świnią, a także zasad używania oraz czyszczenia i dezynfekcji odzieży ochronnej i obuwia osób przebywających w budynkach inwentarskich. (dowód: akta kontroli str. 137-181)

Przeprowadzający ww. czynności kontrolne Zastępca PLW zapytany o przyczyny niewszczęcia postępowań administracyjnych, mimo stwierdzonych nieprawidłowości w trakcie kontroli przeprowadzonych w obecności kontrolera NIK wyjaśnił, iż: „trudno oczekiwać, aby nastąpiła likwidacja ww. stad tylko ze względu na brak rejestru produktów biobójczych (tym bardziej, że część rolników twierdziła, że ich nie używała) czy zbyt suchą matę.” Zastępca PLW dodał także, że kształt formularza (zero – jedynkowy) „niejako wymuszał dokonywanie kategoriycznych ocen bez uwzględniania specyfiki danego gospodarstwa (występujących okoliczności)”. W jego ocenie było to uwzględniane (nawet jeśli nie odnotowywane) przy szacowaniu ryzyka przez PLW. Wg Zastępcy PLW zakazy i nakazy, których przestrzeganie sprawdzano na podstawie ustnych wyjaśnień rolników nie były do zweryfikowania w żaden inny sposób. (dowód: akta kontroli str. 191)

2.3. W latach 2015 – 2016 PIW nie sprawdzał respektowania zakazu utrzymywania świń przez rolników, którzy złożyli oświadczenia w tym zakresie. PLW wyjaśnił, iż powodami było nieujęcie takiego wymogu w Programie Bioasekuracji oraz nieporównywalna z innymi powiatami skala i obawa „o celowość wydatkowania środków finansowych na ten cel bez wyraźnej podstawy prawnej”.

Tymczasem w lutym 2017 roku PLW otrzymał z ARiMR zawiadomienie o nielegalnym posiadaniu świń przez jednego z hodowców (do tego czasu nie był on sprawdzany przez PIW), w wyniku czego przeprowadzono czynności kontrolne, które potwierdziły utrzymywanie czterech nieoznakowanych warchlaków w gospodarstwie niespełniającym warunków bioasekuracji. W wyniku podjętych czynności stado zostało zlikwidowane, a o sprawie powiadomiono organy ścigania. Do dnia zakończenia niniejszej kontroli NIK ww. postępowanie było w toku.

Poza ww. przypadkiem, kontrole sprawdzające przestrzeganie zakazu utrzymywania świń w pozostałych 177 gospodarstwach, które objęte były Programem Bioasekuracji, przeprowadzono od stycznia do lutego 2017 roku. W ich wyniku nie stwierdzono nieprawidłowości (w żadnym sprawdzonym gospodarstwie nie było świń).

(dowód: akta kontroli str. 22-72, 192-214, 307)

Ogłędziny ponownych czynności kontrolnych PIW przeprowadzonych w trzech wybranych gospodarstwach, które objęto Programem Bioasekuracji potwierdziły, że ich właściciele stosowali się do zakazu nieodnawiania stad świń. (dowód: akta kontroli str. 137-151)

2.4. W trakcie czynności kontrolnych dotyczących stosowania bioasekuracji nie porównywano danych zawartych w księgach rejestracji z danymi zawartymi w SIRZ ARiMR, gdyż – jak wyjaśnił PLW – w bazie danych Agencji od lat figuruje znacznie większa liczba świń niż ma to miejsce w rzeczywistości i nie jest to przez ARiMR na bieżąco urealniane, a hodowcy nie są dyscyplinowani do zgłaszania zmian. W tej sytuacji, według PLW, nie miało sensu porównywanie tych danych w trakcie kontroli bioasekuracji, ponieważ są to czynności skierowane na osiągnięcie innych celów, natomiast corocznie na wniosek ARiMR Inspektorat przeprowadza tzw. kontrole zgodności zmierzające do wyeliminowania tych rozbieżności. (dowód: akta kontroli str. 182-185, 192-197)

Porównanie liczby świń ustalonych przez PIW w trakcie przeprowadzanych kontroli bioasekuracji z danymi zawartymi w SIRZ ARiMR wskazywało na rozbieżności danych:

1. Wg stanu na 1 – 2 grudnia 2015 r. w siedmiu (z 15) skontrolowanych gospodarstwach nie zgadzała się liczba świń (o 182 sztuki). Informacja o ustaleniach tych kontroli została przekazana do biura powiatowego ARiMR dopiero po ponad sześciu miesiącach od momentu stwierdzenia (lipiec 2016 roku), a zmiany w SIRZ wprowadzono po kolejnych siedmiu – ośmiu miesiącach (luty – marzec 2017 roku). Zapytany o przyczynę opóźnień, Zastępca PLW wyjaśnił, że w kopie protokołów SPIWET przekazywano „sukcesywnie, najpóźniej po zakończeniu danego kwartału”, a Inspektorat nie posiadał sił i środków (głównie kadrowych), aby na bieżąco śledzić postępy ARiMR w zakresie nanoszenia korekt w SIRZ. W pozostałych ośmiu gospodarstwach liczba świń była zgodna.
2. Wg stanu na 1 grudnia 2016 r. w dwóch z ośmiu skontrolowanych gospodarstw nie zgadzała się liczba świń (o cztery sztuki). Informacja o ustaleniach tych kontroli została przekazana do biura powiatowego ARiMR 25 stycznia 2017 r., a zmiany w SIRZ wprowadzono 9 lutego 2017 roku. W pozostałych sześciu gospodarstwach liczba świń była identyczna. (dowód: akta kontroli str. 271-272, 311-324)

W ramach kontroli zgodności PIW w latach 2015 – 2016 przeprowadził czynności we wszystkich gospodarstwach zgłoszonych przez Agencję do zweryfikowania (34 w 2015 roku oraz sześciu w 2016 roku). Agencja zgłosiła również dwa gospodarstwa do kontroli zgodności w 2017 roku, ale czynności te nie zostały przez PIW przeprowadzone do końca I połowy 2017 roku. Według PLW jeden z podległych mu pracowników otrzymuje corocznie z ARiMR wykaz gospodarstw do przeprowadzenia tzw. kontroli zgodności i było to realizowane. Ze względu na fakt, iż do jesieni ubiegłego roku przepisy dopuszczały zgłaszanie zmian w stadach w ciągu 30 dni od zdarzenia nikt nie oczekiwał zgodności między zarejestrowaną liczbą świń, a danymi na miejscu. Zadaniem pracownika było sprawdzenie przede wszystkim oznakowania zwierząt i dokumentacji na miejscu (przy okazji również faktycznej liczby świń), a nie wyciągania wniosków z tych ustaleń i dokonywania zmian w systemach informatycznych Agencji. W przypadku wszystkich kontroli zgodności kopie protokołów przekazano do ARiMR. Zdaniem PLW aktualnie rozbieżności te zmniejszają się, gdyż rolnicy są zobowiązani do zgłaszania zmian w ciągu siedmiu dni. (dowód: akta kontroli str. 182-185, 192-197, 311-312)

2.5. W okresie objętym kontrolą zatrudnienie w PIW wzrosło z 15 do 16 etatów (powodem było zatrudnienie od lipca 2015 roku tzw. koordynatora ASF). PLW nie składał natomiast wniosków do WIW o dodatkowe zatrudnienie. Spośród ww. pracowników, kontrole gospodarstw utrzymujących świnię w zakresie spełniania wymogów Programu Bioasekuracji wykonywało dwóch lekarzy – PLW i jego Zastępca (przeprowadzali oni po kilka kontroli rocznie). PLW zlecił dodatkowo wykonywanie tych czynności pięciu lekarzom urzędowym (przeprowadzili oni 2.083 kontrole w 2015 roku, 1.292 w 2016 roku i 435 w I połowie 2017 roku). Według PLW ze względu na skalę nadzorowanej działalności oraz rozdrobnienie gospodarstw, a także posiadane specjalizacje poszczególnych pracowników, PIW nie miał i nie ma możliwości przeprowadzania kontroli wyłącznie swoimi pracownikami. PLW bądź jego Zastępca sprawdzali przypadki szczególne, tj. wynikające z donosów bądź

sygnałów płynących od innych organów publicznych (np. Policji). Większość kontroli wykonywali podlegli lekarze urzędowi, których liczba – zdaniem PLW – również nie była zadawalająca na terenie powiatu sokólskiego. Brak pisemnych wniosków o zwiększenie zatrudnienia PLW wyjaśnił tym, iż były one kierowane w latach wcześniejszych i były w większości nieskuteczne. Ponadto uzyskanie na trzy lata etatu dla tzw. koordynatora ASF, skutkowało brakiem szans na dalsze zwiększenie zatrudnienia. Według PLW sygnalizował on ustnie do WIW potrzeby dotyczące przyznania obecnym pracownikom przynajmniej niewielkich dodatków związanych z realizacją Programu Bioasekuracji (np. po 500 zł brutto, będących „równowartością kilku badań krwi dzików”), na które nie otrzymał jednak zgody. (dowód: akta kontroli str. 182-185, 192-197, 339)

2.6. W wyniku 2.083 kontroli w 2015 roku, 1.292 w 2016 roku i 435 w I połowie 2017 roku, które wykazały, że odpowiednio 513, 168 i 64 podmiotów nie spełniło wymogów bioasekuracji, jedynie w przypadku ośmiu (1,1%) wszczęto postępowania administracyjne, które zakończyły się w siedmiu przypadkach likwidacją stad oraz zakazem wprowadzania i utrzymywania zwierząt, a w jednej sprawie – wydaniem nakazów administracyjnych w zakresie bioasekuracji, do których hodowca niezwłocznie się dostosował. W przypadku pozostałych 737 (98,9%) właścicieli gospodarstw postępowania administracyjne nie były wszczynane, a stada pozostawiono, co omówiono szerzej w dalszej części wystąpienia pokontrolnego, w sekcji „Ustalone nieprawidłowości”.

(dowód: akta kontroli str. 17, 182-185, 308-311, 339)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. PLW nie realizował zakresu kontroli weterynaryjnych, określonego postanowieniami pkt 3.2.2. załącznika do rozporządzeń Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie wprowadzenia na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej Programu mającego na celu wczesne wykrycie zakażeń wirusem ASF w latach 2015, 2016 i 2017⁹:

a) Trzech hodowców trzody chlewnej, figurujących w bazie SIRZ oraz posiadających według tej ewidencji w okresie objętym kontrolą świnię, nie zostało ani razu skontrolowanych. Dopiero w trakcie niniejszej kontroli NIK PLW zlecił przeprowadzenie weryfikacji na miejscu, w wyniku czego we wszystkich trzech gospodarstwach potwierdzono zerowy stan świń. W przypadku dwóch z tych hodowców PIW nie posiadał jednak informacji o faktycznej dacie oraz o sposobie likwidacji stad. PLW wyjaśnił, że wszyscy trzej ww. hodowcy, mimo odnotowanych w SIRZ zmian w stadach nie posiadali świń (stada zerowe), a Zastępca PLW dodał, że w jednym przypadku rolnik nie zgłaszał do PIW odnotowywanych przez ARiMR ubojów gospodarczych i „prawdopodobnie prostował swoją ewidencję”, zaś drugi producent „miał problemy w komunikacji z otoczeniem, a dodatkowo jego gospodarstwo zostało przynajmniej częściowo zlicytowane i przy tej okazji mogło dojść do takiego zdarzenia, iż rolnik ten pozbawiony został zwierząt i z własnej niewiedzy mógł nie zgłosić tego faktu do ARiMR, a przez nas nie był już kontrolowany. Doszło zatem do nieszczęśliwego zbiegu okoliczności, ale nie miało to negatywnego wpływu na bezpieczeństwo ASF w powiecie sokólskim.”

(dowód: akta kontroli str. 182-188, 192-197, 271-272, 325-338)

b) W latach 2015 – 2016 dwukrotnymi kontrolami nie objęto odpowiednio 676 (spośród 728 stad ze świniami) oraz 12 (spośród 467 stad ze świniami), mimo wymogu przeprowadzenia kontroli dwa razy w roku. PLW wyjaśnił, że w rzeczywistości w powiecie sokólskim jest znacznie mniej producentów trzody chlewnej, niż zawierają to jakiegokolwiek ewidencje czy wykazy (w SIRZ może nie być zerowy, ale faktycznie jest zerowe pogłowie). Inspekcja Weterynaryjna nie może zaś nękać obywateli posiadających od lat zerowe stada świń systematycznymi kontrolami tylko

⁹ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 25 lutego 2015 r. w sprawie wprowadzenia w 2015 r. na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej „Programu mającego na celu wczesne wykrycie zakażeń wirusem wywołującym afrykański pomór świń i poszerzenie wiedzy na temat tej choroby oraz jej zwalczanie” (Dz. U. z 2015 r. poz. 316, ze zm.), rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 7 stycznia 2016 r. w sprawie wprowadzenia tego programu w 2016 roku (Dz. U. z 2016 r. poz. 70, ze zm.) oraz rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 14 marca 2017 r. w sprawie wprowadzenia programu w 2017 roku (Dz. U. z 2017 r., poz. 625).

dlatego, że ewidencje nie są uaktualnione. Związane jest to również z kosztami, bowiem ze względu na skalę zasobu trudno jest zlecić komuś kontrolę potencjalnego producenta przy okazji innej kontroli (np. w sąsiedztwie). W 2015 roku ze względu na ograniczone możliwości kadrowe priorytetem PLW było skontrolowanie przynajmniej raz każdego czynnego producenta bądź producenta, który posiadał potencjał do posiadania stada świń i co do zasady udało się ten cel osiągnąć. Druga tura kontroli była z kolei skierowana głównie na weryfikację obszaru dwóch pozostałych gmin – Suchowoli i Korycina, zaś przy okazji udało się jeszcze sprawdzić 52 gospodarstwa na omawianym obszarze, co do których lekarze posiadali największe wątpliwości. Ze względu na inne zadania (przede wszystkim likwidację stad w oparciu o oświadczenia składane przez rolników) Inspektorat nie był w stanie dokonać ponownego przeglądu całego zasobu. PLW dodał, że w 2016 roku planowano dokonać dwukrotnego przeglądu i poza pojedynczymi wyjątkami udało się to osiągnąć.

(dowód: akta kontroli str. 182-188, 192-197, 311, 339)

2. Inspektorat nie wszczął postępowań administracyjnych wobec właścicieli 737 gospodarstw, u których w latach 2015 – 2017 (I połowa) podczas kontroli stwierdzano niespełnianie wymogów bioasekuracji. Przy czym, na koniec I połowy 2017 roku co najmniej 64 z tych gospodarstw nadal nie było właściwie zabezpieczonych epizootycznie. Zgodnie z art. 8 ustawy oozz, w przypadku stwierdzenia, że przy prowadzeniu działalności nadzorowanej, naruszone zostały wymagania weterynaryjne określone dla tej działalności, powiatowy lekarz weterynarii powinien wszcząć postępowanie administracyjne oraz w zależności od stwarzanego zagrożenia dla zdrowia publicznego lub zdrowia zwierząt wydać stosowną decyzję administracyjną. PLW wyjaśnił, iż każdy z wymogów (zabezpieczeń), które powinny spełniać gospodarstwa utrzymujące świny jest istotny, ponieważ występuje na liście kontrolnej SPIWET-ASF i jest sprawdzany niezależnie od liczby posiadanych świń. Niespełnianie tych samych wymogów (zabezpieczeń) może mieć jednak różny charakter w zależności od ogólnej sytuacji w gospodarstwie (m.in. lokalizacja danego stada względem innych stad bądź siatki połączeń komunikacyjnych, wola współpracy ze strony rolnika czy też uwarunkowania infrastrukturalne na miejscu). Za zabezpieczenie epizootyczne powiatu odpowiada lekarz powiatowy i „to ja biorąc pod uwagę całokształt tych okoliczności (a nie tylko warunki przewidziane w liście kontrolnej SPIWET) szacowałem ryzyko i podejmowałem ostateczną decyzję dotyczącą likwidacji bądź pozostawienia danego stada”. Dodał, że w przypadku kilku rolników decyzja o likwidacji ich stad wynikała przede wszystkim z posiadania świń niezarejestrowanych w ARiMR, a także braku współpracy z Inspekcją Weterynaryjną oraz notorycznego ignorowania uwag (np. pozostawiania otwartych chlewów, niepoprawiania zabezpieczeń oraz niewyrażania woli ich poprawy w przyszłości). Dodatkowo w przypadku jednego z gospodarstw duże znaczenie miało położenie gospodarstwa przy trasie przelotowej. W przypadku innych rolników, którzy posiadali stada zarejestrowane w ARiMR i spełniali większość wymogów bioasekuracji, wykazywali się współpracą oraz wyrażali wolę poprawy zabezpieczeń – jak wyjaśnił PLW – formułowano zalecenia pokontrolne i nie wszczynano postępowań administracyjnych.

(dowód: akta kontroli str. 17, 73-77, 182-185, 191-197, 271-272, 308-311, 339)

3. Część dokumentów z kontroli weterynaryjnych, przeprowadzonych przez urzędowych lekarzy weterynarii w okresie II połowa 2016 roku – I połowa 2017 roku sporządzono nierzetelnie. Nie odnotowali oni bowiem w dokumentacji pokontrolnej pięciu nadzorowanych gospodarstw nieprawidłowości, które wykazano w trakcie czynności sprawdzających przeprowadzonych z udziałem kontrolera NIK (w maju 2017 roku). I tak:
 - w pięciu gospodarstwach nie założono bądź nie prowadzono wymaganej dokumentacji (rejestrów używanych produktów biobójczych, programów czyszczenia i dezynfekcji pomieszczeń oraz zasad używania, czyszczenia i dezynfekcji odzieży ochronnej i obuwia, jak też dokumentacji dotyczącej padłych zwierząt),

- w trzech z nich nie było też w wymaganych miejscach mat dezynfekcyjnych, stacji deratyzacyjnych bądź nie zabezpieczono właściwie okien chlewni przed dostępem gryzoni. (dowód: akta kontroli str. 341)

PLW wyjaśnił, iż zawsze w trakcie przeprowadzanych czynności kontrolnych dużą rolę odgrywa subiektywny osąd sytuacji na miejscu i ze względu na upływ czasu nie można ocenić rzetelności tych czynności. Dodał, że z praktyki niektórzy lekarze uznawali posiadanie dowodów zakupów bądź pojemników z produktami biobójczymi jako spełnianie wymogu posiadania rejestru produktów biobójczych. Podobnie było z pozostałymi dokumentami, jeśli na przykład w gospodarstwie pomieszczenia gospodarskie były czyste, a rolnicy deklarowali brak upadków (padłych zwierząt). Tymczasem brak mat dezynfekcyjnych, stacji deratyzacyjnych bądź zabezpieczenia okien wcale nie oznaczał – według PLW – iż wcześniej nie było takich przedmiotów u tych rolników. (dowód: akta kontroli str. 341-343)

Ocena częstkowa

PIW nie przeprowadzał wymaganej liczby czynności kontrolnych oraz nie egzekwował zaleceń wydanych podmiotom prowadzącym działalność nadzorowaną, w zakresie utrzymywania trzody chlewnej. W konsekwencji znaczna część producentów w okresie objętym kontrolą NIK nadal nie spełniała niektórych wymogów bioasekuracji. Stwierdzono również, że część dokumentów z kontroli weterynaryjnych, przeprowadzonych przez urzędowych lekarzy weterynarii od II połowy 2016 roku do I połowy 2017 roku sporządzono nierzetelnie.

3. Wydawanie decyzji administracyjnych dotyczących spełniania warunków zabezpieczenia epizootycznego gospodarstw i możliwości dalszego utrzymywania świń

Opis stanu faktycznego

3.1. W okresie objętym kontrolą PLW wydał 185 decyzji nakazujących zabicie bądź ubój świń utrzymywanych w gospodarstwach, zakazujących wprowadzania i utrzymywania w tych gospodarstwach zwierząt z gatunków wrażliwych¹⁰, a także 181 decyzji przyznających odszkodowania¹¹ za świnię, które zostały zabite lub poddane ubojowi z nakazu Inspekcji Weterynaryjnej. Analiza dokumentacji dziesięciu wybranych spraw¹² wykazała m.in., że:

1. W dziewięciu w sposób rzetelny (w oparciu o weryfikację na miejscu oraz zgromadzoną pozostałą dokumentację) ustalano liczbę utrzymywanych świń, którą ujmowano następnie w poszczególnych decyzjach. W jednej zaś sprawie występowała rozbieżność między liczbą świń zadeklarowaną przez rolnika, liczbą ustaloną w trakcie kontroli na miejscu i liczbą świń ujętą w decyzji, co wyjaśniono dopiero w trakcie kontroli NIK.
2. We wszystkich ośmiu sprawach, w których zezwolono na uboje na użytek własny nie wyznaczano ich terminów, natomiast uzyskano powiadomienia o zamiarze ich przeprowadzenia, a następnie każdorazowo przeprowadzono badania przedubojowe, poubojowe oraz na obecność włośni. Ubój, mimo wydania tych decyzji z rygorem natychmiastowej wykonalności, następował od jednego do 11 dni od dnia otrzymania decyzji. Zastępca PLW wyjaśnił, że rolnicy, którzy otrzymali zgody w ramach realizacji Programu Bioasekuracji na przeprowadzenie ubojów na użytek własny, przeprowadzili je w najszybszym możliwym terminie (kilku dni od otrzymania decyzji), a ewentualne oczekiwanie na realizację decyzji wynikało ze spiętrzenia się ubojów na miejscowym terenie i ograniczonej dostępności osób zajmujących się profesjonalnie ubojem zwierząt tego gatunku. W przypadku kiedy dany rolnik chciał ubić kilka zwierząt ze względów technologicznych (zabezpieczenie mięsa przed zepsuciem), proces ten ulegał naturalnemu wydłużeniu, ale był przez PIW na bieżąco monitorowany.
3. We wszystkich sprawach prawidłowo i rzetelnie udokumentowano proces przyznawania odszkodowań oraz zwrotu kosztów utylizacji zabitych zwierząt (m.in. zgromadzone

¹⁰ Spośród 185 decyzji, 178 wydano w wyniku złożenia oświadczeń właścicieli o niespełnianiu warunków bioasekuracji, zaś śladem w wyniku postępowań administracyjnych po przeprowadzonych czynnościach kontrolnych.

¹¹ W przypadku czterech pozostałych spraw nieprzyznanie odszkodowań wynikało z utrzymywania niezarejestrowanych świń.

¹² Spośród 10 analizowanych właścicieli gospodarstw, oświadczenia o niespełnianiu warunków bioasekuracji złożyło siedmiu, a likwidację stad i wypłaty odszkodowań u pozostałych trzech właścicieli nastąpiły w wyniku czynności kontrolnych przeprowadzonych przez PIW (właściciele tych gospodarstw nie złożyli ww. oświadczeń).

wnioski o wypłatę ww. odszkodowań, dysponowano protokołami szacowania wartości przez rzeczoznawców, protokołami przekazania trzody chlewnej do rzeźni, kserokopiami faktur za usługi związane z zabiciem, transportem, załadunkiem i unieszkodliwieniem zwłok, a także kopiami faktur za sprzedaż mięsa i produktów ubocznych).

(dowód: akta kontroli str. 15-17, 19-51, 189-197, 218-270)

3.2. PLW wydał ww. decyzje po uzgodnieniu z Wojewodą Podlaskim wysokości kwot przeznaczonych na wypłatę odszkodowań w poszczególnych latach (nie było przypadku decyzji odmownej na skutek przekroczenia limitu kwoty zarezerwowanej na ten cel). Uzgodnienia w tym zakresie prowadzone były w formie pisemnej oraz drogą elektroniczną.

(dowód: akta kontroli str. 78-88)

3.3. Odsetek gospodarstw niespełniających wymogów Programu Bioasekuracji, które otrzymały decyzje o likwidacji stad wyniósł 13,3% (zlikwidowano 185 spośród 1.391 stad zaewidencjonowanych na koniec kwietnia 2015 roku).

(dowód: akta kontroli str. 15-17)

3.4. Struktura wielkości stad nadzorowanych przez PLW przedstawiała się następująco:

- 64,5% (858) gospodarstw uznanych za spełniające wymagania Programu Bioasekuracji posiadało od jednej do 10 świń, 19,6% (261) od 11 do 50 świń, zaś 2,5% (34) powyżej 50 tych zwierząt,
- 6,7% (89) gospodarstw uznanych za niespełniające wymagań Programu Bioasekuracji posiadało od jednej do 10 świń, 5,5% (73) od 11 do 50 świń, zaś 1,2% (16) powyżej 50 tych zwierząt.

(dowód: akta kontroli str. 18)

3.5. W okresie objętym kontrolą nie było odwołań od decyzji PLW nakazujących zabicie bądź poddanie ubojowi świń, a także zakazujących wprowadzania i utrzymywania w tych gospodarstwach zwierząt z gatunków wrażliwych.

(dowód: akta kontroli str. 182-185)

3.6. Analiza pięciu losowo wybranych dokumentów sprawozdawczych z realizacji Programu Bioasekuracji wykazała, iż PLW terminowo przekazywał wymagane dane do WLW.

(dowód: akta kontroli str. 182-185)

3.7. W okresie objętym kontrolą PLW nie otrzymywał skarg związanych z realizacją Programu Bioasekuracji. Dwukrotnie prawidłowość działań Inspektoratu w zakresie zwalczania ASF została zweryfikowana przez WLW. W ich wyniku:

- w lutym 2016 roku WLW zalecił m.in.: działania korygujące obejmujące bieżące aktualizowanie danych dotyczących pogłowia świń, krzyżową weryfikację stwierdzanych nieprawidłowości, a także wzmocnienie egzekucji obowiązujących nakazów i zakazów, redukujących ryzyko rozprzestrzenienia się ASF, poprzez zintensyfikowanie czynności kontrolnych i stosowanie przepisów karnych w przypadku uchyłania się od nałożonych obowiązków, a także monitorowanie respektowania przez hodowców obowiązku informowania o padnięciach w stadach świń,
- w listopadzie 2016 roku WLW ponowił zalecenia dotyczące stosowania przepisów karnych w przypadku uchyłania się od nałożonych obowiązków w przypadku właścicieli gospodarstw niespełniających podstawowych wymogów bioasekuracji, a także monitorowanie respektowania przez hodowców obowiązku informowania o padnięciach w stadach.

(dowód: akta kontroli str. 89-128, 182-185)

3.8. PLW podejmował działania informacyjne, polegające m.in. na przekazaniu informacji o wejściu w życie Programu Bioasekuracji do wszystkich ośmiu właściwych jednostek samorządu terytorialnego. Ponadto, według wyjaśnień PLW, analogicznie do lat wcześniejszych, od stycznia 2015 roku Inspektorat kontynuował działania informacyjno-szkoleniowe. Polegały one m.in. na dystrybuowaniu – otrzymywanych z WIW – ulotek dotyczących ASF wśród hodowców oraz przekazaniu tych druków samorządom z prośbą o dystrybucję (w latach 2015 – 2017 (I połowa) upowszechniono ok. 7 tys. ulotek). Ponadto corocznie dla urzędowych lekarzy weterynarii i pracowników przeprowadzano szkolenia bezpośrednio bądź pośrednio dotyczące tematyki bioasekuracji i ASF. Zdaniem PLW, mimo braku pisemnych potwierdzeń, ww. tematyka wielokrotnie poruszana była także

Ustalono
nieprawidłowości

Ocena
częstkowa

Opis stanu
faktycznego

Ustalono
nieprawidłowości

Ocena
częstkowa

Wnioski
pokontrolne

Prawo
zgłoszenia
zastrzeżeń

na spotkaniach i naradach z udziałem przedstawicieli samorządów, myśliwych oraz rolników (PLW średnio raz w kwartale uczestniczył w posiedzeniach Izby Rolniczej).

(dowód: akta kontroli str. 129-136, 182-185, 192-197)

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Inspektorat prawidłowo prowadził postępowania administracyjne dotyczące gospodarzy nieposiadających właściwych zabezpieczeń epizootycznych. W ich wyniku odszkodowania przyznano wszystkim uprawnionym właścicielom trzody chlewnej.

4. Wydatki na realizację Programu Bioasekuracji

4.1. Wydatki PIW związane z realizacją Programu Bioasekuracji dotyczyły głównie wypłaty odszkodowań za zabite bądź poddane ubojowi świnię (1.667,7 tys. zł, w tym 1.499,8 tys. zł w 2015 roku oraz 167,9 tys. zł w 2016 roku), a także pokrycia kosztów związanych z transportem świń, ich zabiciem oraz utylizacją (546,2 tys. zł, w tym 516,6 tys. zł w 2015 roku oraz 29,6 tys. zł w 2016 roku).

Analiza dokumentacji 10 wybranych postępowań dotyczących przyznania odszkodowań wykazała m.in., iż:

- we wszystkich przypadkach odszkodowania zostały naliczone i wypłacone zgodnie z zasadami przewidzianymi w art. 49 ust. 2–5 uozz (po złożeniu oświadczeń i zweryfikowaniu stanu gospodarstw przez Inspekcję Weterynaryjną, rzeczoznawcy oszacowali wartość rynkową zwierząt, a w przypadku zwierząt poddanych ubojowi, których mięso było zdadne do spożycia przez ludzi, odszkodowanie pomniejszono o kwoty uzyskane ze sprzedaży mięsa i ubocznych produktów ubocznych),
- w przypadku wszystkich pięciu podmiotów, które poniosły wynikające z decyzji Inspekcji Weterynaryjnej koszty transportu, zabicia oraz utylizacji świń zostały one zwrócone w pełnej wysokości. (dowód: akta kontroli str. 19-20, 215-270)

4.2. W związku z realizacją Programu Bioasekuracji PIW wydatkował 2.484,5 tys. zł, w tym 2.242,7 tys. zł w 2015 roku, 237 tys. zł w 2016 roku i 4,8 tys. zł w I połowie 2017 roku.

(dowód: akta kontroli str. 215-217)

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Inspektorat prawidłowo wydatkował środki finansowe otrzymane na realizację Programu Bioasekuracji.

IV. Wnioski

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli¹³, wnosi o:

1. Prowadzenie rejestru podmiotów prowadzących działalność nadzorowaną, zgodnie z wymogami art. 11 ust. 2 ustawy oozz i rozporządzenia w sprawie podmiotów prowadzących działalność nadzorowaną.
2. Rzetelnie przeprowadzanie czynności kontrolnych we wszystkich gospodarstwach oraz skuteczne egzekwowanie zaleceń pokontrolnych.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden kierownikowi jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK, kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Białymstoku.

¹³ Dz. U. z 2017 r. poz. 524. Ustawa zwana dalej „ustawą o NIK”.

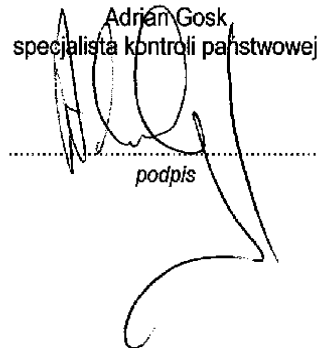
Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania
uwag
i wykonania
wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK, proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

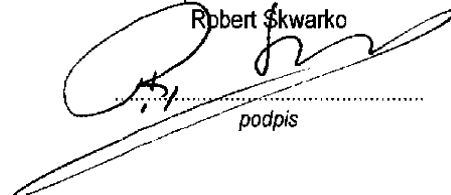
Białystok, dnia 26 lipca 2017 r.

Kontroler
Adrian Gosk
specjalista kontroli państwowej



podpis

DYREKTOR DELEGATURY
Najwyższej Izby Kontroli w Białymstoku
z up. WICEDYREKTOR
Robert Skwarko



podpis

